

DJELATNA LJUBAV I NOVA EVANGELIZACIJA U PASTORALNOM RADU

Alojzije Čondić, Split

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
e-mail: acondic@kbf-st.hr

UDK: 266.3:262.2
258
Pregledni rad
Primljeno 8/2014.

Sažetak

Cjelovitost i sustavnost pastoralnoga rada proizlaze iz kršćanske vjere i odgovornosti, koja ne trpi separatan i površan pristup crkvenom poslanju u svijetu. Odvojiti djelatnu ljubav i navještaj Riječi bio bi odraz nerazumijevanja evandeoske poruke i poistovjećivanja s ideologijom, što bi dovelo do umanjivanja ljudskog dostojanstva i produbljenja društvene neosjetljivosti za potrebite. Autor u prvomu dijelu rada, raščlanjujući pojam siromaštva, upućuje na njegove nove oblike i na bit djelatne ljubavi. Potom ističe odnos ustanove Caritasa i evangelizacije u vidu osobe, te na temelju crkvenih dokumenata naglašava važnost uredenosti i ustrojenosti Caritasa, tj. 'organizirane ljubavi' u pastoralu. U trećem dijelu upućuje na uspostavu Caritasa u župnim zajednicama, uočavajući potrebu obnove pastorala kako bi u stvarnosti zaživio evandeoski smisao kršćanskoga Caritasa u skrbi za potrebite.

Ključne riječi: Caritas, djelatna ljubav, evangelizacija, pastoral, siromaštvo, župni Caritas.

UVOD

Neupitno je da Crkva oduvijek prepoznaje i živi Kristovu poruku kako "nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge" (Mk 10,45). U temeljima pastorala su *dijakonija* i *caritas*, kojima se promiče dostojanstvo ljudske osobe kao subjekta, a ne pukog objekta društvenih zbivanja. U skladu s izvornim evandeoskim poslanjem pastoral dinamizira trajna povezanost djelatne ljubavi i evangelizacije s nakanom da se siromašni svih oblika osjete uvažanim članovima svake kršćanske zajednice. Kršćanska ljubav po svojoj naravi nije tek elokventnost, nego je djelatna, nije u službi svjetskih strategija, već *hic et nunc* iz vjere čini ljubav, koja je potrebna svakoj osobi.

Uvijek je bilo i bit će siromaha, ali u posljednje doba u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, siromaštvo potencira zamršena gospodarska kriza i neprikladan financijski ustroj. Politički i ekonomski sustavi, zahvaćeni globalizacijskim procesom i tehnološkim napretkom te protkani ideologijama, umjesto da stvaraju pravedno uređenje društva i države te “razdiobnu i socijalu pravednost”, sve više produciraju neravnotežu i podjele, čiji je plod siromaštvo raznih oblika. Utjecajem monopola tržišta i logike profita, koji su sâmi sebi svrha, u društvu se gubi solidarnost i besplatno djelovanje, pa siromasi postaju teret umjesto potencijal.

Ipak, na prirodne nepogodnosti, koje se povremeno dogode u mnogim državama pa tako i u Hrvatskoj, odvažno reaguju kako razne humanističke udruge tako i crkvene ustanove, od kojih se ističe *Caritas*. Svjedoci smo jedne takve prirodne nepogode (poplava), koja je nedavno zahvatila Hrvatsku i druge susjedne države, na što su spomenute ustanove odgovorile pomažući ugroženim osobama. Crkva je pomoću župnih zajednica i karitativnih ustanova animirala vjernike solidarizirajući se s osobama u nevolji.¹ Premda su pothvati *Caritasa* hvalevrijedni, ipak se treba upitati koji je njegov izvorni smisao, je li prikladan ustrojen na svim razinama i kako odgovora na nove oblike siromaštva.

1. PASTORAL I KARITATIVNI RAD PRED NOVIM DRUŠTVENO-KULTURNIM ZAHTJEVIMA

Društvo je dugo pritisnuto ozbiljnom gospodarskom krizom, koja je globalno zahvatila socijalnu zbilju i koja se bitno reflektira i na Hrvatsku. Premda poslanje Crkve nije rješavanje strateških gospodarskih pitanja, ipak ne može zanemariti društveni vid jer se pastoralni rad obnaša u svijetu. Crkva se usmjeruje na konkretnoga čovjeka, čije je duhovno i materijalno stanje pod utjecajem društvenih promjena. Gospodarska kriza izaziva razne oblike siromaštva, pa je nužno uočiti pastoralnu važnost karitativnoga rada, jer je ‘služba djelatne ljubavi bitna crkvena zadaća’. Život je izvrgnut mnogim nevoljama, pa s teološko-pastoralnoga vida

¹ Usp. Izvanredno zasjedalo Upravno vijeće Hrvatskog Caritasa, *Glas Koncila*, br. 29, (20. VII. 2014.), 9: Hrvatski je *Caritas* do tada za osobe pogođene poplavama prikupio oko 6.450.000 kuna, a Hrvatska je biskupska konferencija preko Hrvatskoga *Caritasa* za pomoć stradalima na svim pogođenim područjima darovala iznos od dvanaest milijuna kuna.

treba "posvetiti pozornost novim oblicama siromaštva i krhkosti".² Dubinsko promišljanje upućuje na dva načelna oblika siromaštva: *siromaštvo*, kao krjepost, koje treba poticati i slobodno odabrati, i *bijeda*, kao posljedica nepravde i egoizma.³

1.1. *Siromaštvo kao krjepost*

Izričaj *siromaštvo* pretežito podsjeća na osobno ili zajedničko slabo ekonomsko stanje. Međutim, povezati osobu ili društvo, pa tako i pojam siromaštva, samo s ekonomskim, financijskim i društvenim mehanizmima, bilo bi odveć ograničeno shvaćanje, kojim bi se promicao "raščovječeni razvoj" i depersonalizirani pastoral. Siromaštvo kao krjepost duhovna je kategorija, koja nadilazi materijalno stanje u smislu da se cjelovito poimanje života i svijeta temelji u Bogu. Stoga se siromaštvo kao krjepost "odnosi na život svakoga kršćanina, ukoliko on nasljeđuje Kristov život, ali se isto tako primjenjuje i na našu *društvenu odgovornost*, pa stoga i na naš način života kao i na odluke koje u skladu s time moramo donositi u svezi s vlasništvom i upotrebom dobara".⁴

Ako je bogataš ili siromah zatvoren prema potrebama drugoga (usp. Lk 16,19-31), ne može se govoriti o siromaštvu kao krjeposti. Tko je, bez obzira na društveni status, otvoren Bogu i oživotvorenosti kršćanske ljubavi, onda pokazuje krjepost siromaštva, jer time očituje predanost Bogu. Opredijeljenost za krjepost siromaštva i siromašne unutarnji je zahtjev evanđelja i postaje kriterij pastoralne prosudbe u životu Crkve. Isus se "opljenio" (usp. Fil 2, 6-7) te je postao siromašan, odnosno od bogatoga učinio se siromašnim da bi druge obogatio (usp. 2 Kor 8,9), jer je poslan biti blagovjesnikom siromasima naviještajući spasenje (usp. Lk 4,18-19). Na takav oblik siromaštva Sabor poziva Crkvu,⁵ jer Bog objavljuje svoje pravo lice u liku Isusa patnika i time otkriva nadu svakom

---

2 Franjo, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. XI. 2013.), KS, Zagreb, 2013., 210 (dalje: EG).

3 Usp. Benedikt XVI., Apostolska pobudnica *Verbum Domini* (30. IX. 2010.), KS, Zagreb, 2011., 107.

4 Ivan Pavao II., Enciklika *Sollicitudo rei socialis* (30. XII. 1987.), KS, Zagreb, 1988., 42.

5 Usp. Drugi vatikanski sabor, Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* (18. XI. 1965.), KS, Zagreb, 2008., 5. i 12. (dalje: AA). U dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium*, br. 8, Sabor poručuje: "Na sličan način Crkva okružuje ljubavlju sve koji su pogođeni ljudskom slabošću, štoviše, u siromasima i patnicima prepoznaje sliku svojega siromašnog i patničkog Utemeljitelja te se trsi ukloniti njihovu nevolju i nastoji u njima služiti Kristu."

čovjeku da postoji konačna pravda. Isus prema potrebitima ne zauzima tek sociološki stav, nego teološki, tj. evangelizira ih (usp. Mt 11,5. Lk 7,22), izjavivši "da ga je Otac poslao da od grada do grada navješćuje, poglavito najsiromašnijima".⁶ Bez konkretnoga suosjećanja s nevoljnima upitna je vjera u Krista, a siromaštvo kao krjepost upravo se očituje u poniznoj otvorenosti Bogu i bližnjima.

1.2. Siromaštvo kao bijeda i novi oblici siromaštva

Pojava siromaštva kao *bijede* obično se poistovjećuje s manjkom osnovnih potrepština za život, pa je siromašan onaj tko ne raspolaže dovoljnim sredstvima da bi živio dostojno čovjeka. Sociološka percepcija života siromaštvo povezuje samo s manjkom ekonomskih sredstava, tj. siromašan je onaj tko nema novca. Radi se o pojedincima ili obiteljima čija su redovita primanja ispod prosječnih primanja te su im materijalna, kulturna i društvena sredstva ograničena, što ih stavlja ispod društveno prihvatljive životne razine.⁷

Dvije su razine materijalnoga siromaštva: relativna i apsolutna. Relativno su siromašni pojedinci ili obitelji kad raspolažu samo polovicom prosječnih nacionalnih mjesečnih prihoda, dok apsolutno siromašni nisu u stanju kupiti košaricu s osnovnim sredstvima potrebnim za društveno prihvatljiv standard.⁸ Riječ je o osobama koje nemaju sredstava za prikladnu hranu i odjeću, komunalije, stanovanje, za izobrazbu te su u poteškoćama s održavanjem zdravstvenoga i kulturnog stanja. To su obitelji čija su primanja ispod trećine prosječnih nacionalnih mjesečnih primanja. Njihovim nevoljama pridonosi nestalnost cijena ili česta poskupljenja osnovnih namirnica, povećanje nameta, neisplata plaća, otkazi, nezaposlenost, itd.⁹ Oskudno ekonomsko stanje

⁶ Pavao VI., Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenomu svijetu *Evangelii nuntiandi* (8. XII. 1975.), KS, Zagreb, 2000., 6.

⁷ Usp. Z. Šućur, Stagnira li doista siromaštvo u Hrvatskoj?, *Društvena istraživanja*, 21 (2012.), 3, 607-629; I. Koprek, Globalno siromaštvo i supererogacija u etici, *Nova prisutnost*, 10 (2012.), 2, 225-234.

⁸ Usp. Bivši je ministar financija S. Linić nedavno ustvrdio: "Imamo sirotinju koja ima plaće daleko ispod hrvatskog prosjeka koji je negdje iznad 5000 kuna, ali imamo one koji isplaćuju 40, 50 ili 60.000 kuna plaću...", u: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/premijer-smatra-da-svi-trebaju-placati-iste-poreze-a-zaboravlja-na-siromasne-949901> (11. 7. 2014.).

⁹ Siromaštvo obično pogađa obitelji s troje i više djece, s malom djecom, starije obitelji ili obitelji sa starom osobom u kući, samohrane majke i rastavljene s djecom. Siromaštvo pridonosi padu nataliteta i iseljavanja, a bijedi u

izvor je njihove krhkosti, stvarnoga ili mogućega siromaštva kao bijede. Česti su primjeri "pokrivenoga siromaštva", jer su mnogi prisiljeni odricati se dnevnih blagodati da bi mogli kako-tako preživjeti i živjeti gotovo na umjetan način, jer se od srama ne žele svrstati u kategoriju bijede, a ugroženo im je dostojanstvo.

Na tragu spomenute misli pape Franje da treba posvetiti pozornost novim oblicima siromaštva,¹⁰ nužno je, prije svega, nadići svođenje osobe na posjedovanje ili samo gospodarski vid. Jer čovjek nije samo tjelesno biće nego je "dušom i tijelom jedan"¹¹ te je društveno biće pa zapostavljanjem tih bitnih čimbenika osoba postaje duhovno zanemarena i društveno isključena. Na tragu te opservacije siromašni su svi oni koji ne raspolažu potrebnim sredstvima za osobni tvarni, duhovni i vjerski rast te nisu u stanju osobno pridonijeti društvu u ostvarenju zajedničkoga dobra.¹² Zbog tih društvenih i kulturnih promjena osjeća se stvarna potreba govoriti o "novim oblicima siromaštva".

Prvotno se radi o društveno isključenim osobama ili osobama s ruba društva, a kada o njima govori papa Franjo, onda misli "na beskućnike, ovisnike, izbjeglice, urođenike, starije koji su sve osamljeniji i napušteniji, i mnoge druge".¹³ U nove "mnoge druge" oblike suvremenoga siromaštva, Giuseppe Pasini, na temelju istraživanja Talijanskoga *Caritasa* i Zaklade E. Zancan, prvotno ubraja *duševnu krhkost*. Prema spoznajama Svjetske zdravstvene organizacije, tvrde Aaron Kheriaty i o. John Cihak, u najteže oblike duševne krhkosti ili siromaštva ubraja se *depresija*, koja zahvaća sve životne dobi i uzrok je mnogim bolestima.¹⁴

Hrvatskoj pridonosi loša gospodarska strategija, smanjenje radnih mjesta, nezaposlenost, itd. Mnoge obitelji žive od pomoći bližnjih te su u pogibelji da padnu u potpuno siromaštvo. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku za prošlu godinu stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj je 20,5 % te je među većima u Europskoj uniji, usp. http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/14-01-01_01_2013.htm .

¹⁰ Papa Benedikt XVI. također je upozoravao na nove oblike siromaštva: "U bogatim zemljama nove društvene kategorije stanovništva osiromašuju te se rađaju novi oblici siromaštva", u: Benedikt XVI., Enciklika *Caritas in veritate* (29. VI. 2009.), KS, Zagreb, 2009., 22. (dalje: CiV).

¹¹ Drugi vatikanski sabor, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (7. XII. 1965.), KS, Zagreb, 72008., 14 (dalje: GS).

¹² Usp. G. Pasini, *Povertà e fragilità: come cambia la prossimità*, u: G. Perego (ur.), *La Chiesa della carità. Miscellanea in onore di mons. Giovanni Nervo*, EDB, Bologna, 2009., 233-258.

¹³ EG, 210.

¹⁴ Usp. A. Kheriaty – o. J. Cihak, *Pobijedite depresiju snagom vjere. Medicinsko duhovni pristup*, Verbum, Split, 2014., 18ss.

U nove se oblike siromaštva uvrštava tzv. *nematerijalna ovisnost*, a u stvarnosti se radi o *siromaštvu smisla*, koje je generirano manjkom uporišnih vrjednota. Taj se oblik siromaštva manifestira u autodestrukciji konzumiranjem alkohola, droge, duhana. Pomanjkanje smisla stvara unutarnju prazninu, umanjuje slobodu, što osobu i širu obitelj dovodi do razočarenja te materijalnoga i duhovnog siromaštva. Siromaštvo smisla također se očituje u ovisnosti o kladionicama, igrama na sreću, pokeru, ruletu, kocki, ali i u anoreksiji, nesmotrenosti, sukobu zbog ubrzanosti života, *shoppingomaniji*, ovisnosti o poslu, *cyber*-ovisnosti, itd.¹⁵

Čest su uzrok novih oblika siromaštva *nekemijske* stvari koje konzumiraju mnogi, bez obzira na novčani standard. Naime, u suvremenomu tehnološkom društvu u porastu je ovisnost o internetu i bijegu u virtualni svijet, mobitelu, *facebooku*, igricama i sl., čime su osobito pogođeni mlađi naraštaji, često lišeni memorije prošlosti i uravnotežene perspektive. Te se ovisnosti manifestiraju u napetosti i strahu da ne bi propustili neki *sms*, da ne bi bili nedostupni, ako im poruke ili fotografije nisu višebrojno *lajkane* te koriste lažna predstavljanja. Sve to pridonosi gubitku identiteta, zanemarivanju obveza, neradu i gubljenju vremena i tako se stvara novi oblik siromaštva, čovjeka i kulture.

U nove oblike siromaštva ubraja se izostanak izobrazbe, zloraba djece i mladeži za prosjačenje i ratovanje te seksualno iskorištavanje radi ubiranja novčane dobiti. Sve raširenija pojava migracija, bilo međunarodnih bilo unutarnjih, potiče siromaštvo, jer "selioci su često žrtve nezakonitog upošljavanja i ugovora na kratki rok sa skromnim uvjetima života i rada. Učestalo moraju podnositi fizička, verbalna pa čak i spolna zlostavljanja, raditi brojne prekovremene sate i biti često lišeni zdravstvene skrbi i redovnih oblika socijalnoga osiguranja".¹⁶ Nepoštovanje dostojanstva radnika, koji se smatraju pukom radnom snagom te često rade neprijavljeni i bez isplate plaće, kreira siromaštvo. Stoga je nužno istaknuti povezanost između *siromaštva* i *nezaposlenosti*.

Jedna od novih pojava je *siromaštvo relacijalnosti*, čiji uzrok ne mora biti materijalne naravi. Jer mnogi, npr. umirovljenici, posjeduju materijalna dobra i mogu sebi platiti ugodna boravišta, ali su ih napustili djeca i rodbina, prijatelji i susjedi. Novom obliku

¹⁵ S. Ferdinandi – W. Nanni, Ci interpellano oggi più tipi di povertà, *Orientamenti pastorali*, 61 (2013.), 1-2, 16-22.

¹⁶ Papinsko vijeće za pastoral selilaca i putnika, Uputa *Erga migrantes caritas Christi* (2. V. 2004.), KS, Zagreb, 2005., 6.

siromaštva izvrgnuti su djeca rastavljenih¹⁷ roditelja i samci. Benedikt XVI. tvrdi da je “jedno od najdubljih siromaštava koje čovjek uopće može iskusiti samoća. Pogledamo li bolje, uočiti ćemo da se i druge vrste siromaštva, pa tako i materijalno siromaštvo, rađaju iz osamljenosti, nevoljnosti ili teškoće da ljubimo. Siromaštva često nastaju zbog odbacivanja Božje ljubavi, toga iskonskog zatvaranja čovjeka u sâmoga sebe, koji pritom misli da je sâm sebi dostatan, ili pak da je tek beznačajna i prolazna pojava, ‘stranac’ u slučajno stvorenom svemiru. Čovjek se osuđuje kada je sâm ili kad se odvoji od zbilje, odnosno kad prestane misliti na Temelj i u nj vjerovati.”¹⁸ Artikulirajući stare i nove oblike siromaštva, uočava se da danas istinski siromasi nisu uvijek posve jasno uočljivi kao u prošlosti. Taj znak vremena zahtijeva osmišljenu pastoralnu osjetljivost i karitativnu brižljivost.

Skrb za siromašne ne može se više u pastoralu svesti samo na one koji kucaju na vrata zbog dnevnog obroka, nego ih je potrebno s ljubavlju potražiti, prepoznati, razumjeti te se upitati o razlozima njihove društvene rubnosti. Radi se o poimanju siromaštva u širem društvenom kontekstu te ga treba sagledati u vidu solidarnosti, pravednosti i ljubavi. Bitno je nastojati oko osoba i obitelji lišenih egzistencijalnih uvjeta, a tiču se rada, nezaposlenosti, odgoja, obiteljske formacije, zdravlja, stanovanja, obiteljskih primanja, izobrazbe, kulture, selioca, starih, osoba s posebnim poteškoćama, ovisnicima, zatvorenicima, osoba s raznim duševnim oboljenjima, itd. Da bi se došlo do nekih učinaka nužno je otkrivati uzroke siromaštva, čiji su razlozi često osobni ili obiteljski. U vidu globalne krize, koja se dramatično odražava na hrvatsko društvo, pitanje siromaštva i brige za siromašne zauzima primarno mjesto te “karitativna djelatnost danas može i mora obuhvatiti uopće sve ljude i sve oblike potreba”.¹⁹ Tema siromaštva u pastoralu nezaobilazna je i zato se treba zapitati što i kako činiti da bi zaživio sustavni karitativni rad, odnosno kako na nove oblike siromaštva odgovoriti novim oblicima pastorala i “stvoriti plodnu povezanost evangelizacije i djela ljubavi”,²⁰ evangelizacije i čovjeka.

---

¹⁷ Usp. Sinodo dei vescovi – III assemblea generale straordinaria, *Instrumentum laboris: Le sfide pastorali sulla famiglia nel contesto dell'evangelizzazione* (24. VI. 2014.), Città del Vaticano, 87.

¹⁸ CiV, 53.

¹⁹ AA, 8.

²⁰ Benedikt XVI., Enciklika *Deus caritas est* (25. XII. 2005.), KS, Zagreb, ²2006., 30 (dalje: DCE).

2. CARITAS, NOVA EVANGELIZACIJA I ANTROPOLOŠKO-TEOLOŠKI VID

Dugo je *Caritas* promatran kroz pogled na gospodarsko-financijsko siromaštvo, no potrebno ga je sagledavati kroz cjelovitu i usklađenu teološko-pastoralnu prizmu kao bitnu sastavnicu života neodvojivu od evangelizacijskoga poslanja siromašnima. Jer briga za siromašne, na temelju Utjelovljenja, za Crkvu postaje pastoralna *preferencijalna opcija*. Da se *Caritas* ne bi uklještio u juridičko-sociološkoj proceduri i stagnirao na asistencijskoj sintagmi *davanja milostinje*, treba u njegovo poimanje usađivati evanđeosku poruku: *biti bližnji*, tj. izvorna karitativna pobuda je ljubav prema bližnjemu iz ljubavi prema Isusu Kristu (usp. Mt 25,35-40).

Na *Caritas* se ne bi smjelo gledati samo kao na reakciju na ideološku krizu ili kao na pastoralni dodatak, nego ga valja sagledati u perspektivi cjelovitoga poslanja čovjeku. Postmoderni i globalizirano društvo, označeno informatičkom tehnologijom, u kojoj čovjek nije samo promatrač nego aktivni sudionik, konstituira novu antropologiju u kojoj tehnološka ideologija promovira kulturu relativizma i novog siromaštva.²¹ Na takve društvene pojave u pastoralu se ne smije ostati indiferentan, već treba proučavati antropološka poimanja i njihove posljedice i na tragu saborske ekleziologije sagledati novu antropologiju ne gubeći iz vida da su *caritas* i čovjek nerazdvojni. Te je suodnose mudro uočio papa Benedikt XVI. i u svojim je spisima dubinski progovorio o važnosti *Caritasa*, a 8. listopada 2012., obraćajući se sinodalnim ocima, ustvrdio je da su *confessio* i *caritas* stupovi evangelizacije,²² no ostaje pitanje kako se djelatna ljubav impostira i očituje u pastoralnomu radu.

2.1. *Caritas*: krotok pastoralnoga rada

Stvarna bi se obnova pastoralnoga rada, da bi bila prikladna i učinkovita, trebala nadahnjivati na ljubavi. Premda se tako ne čini, poteškoća ipak nastaje u riječi *ljubav*, čije vidike i narav, koristeći

²¹ Usp. A. Monticone, *Carità e mentalità postmoderna*, u: A. Montan (ur.), *Il Vangelo della carità per la Chiesa e la società*, EDB, Bologna, 1994., 51-59. DCE, 30: "Usprkos velikim naprecima u znanosti i tehnologiji, svakoga dana vidimo koliko se trpi u svijetu zbog različitih vrsta siromaštva, i materijalnog i duhovnog."

²² Usp. XIII assemblea generale ordinaria del sinodo dei vescovi, *Meditazione del Santo Padre Benedetto XVI nel corso della prima congregazione generale*, 8. listopada 2012.

se pojmovima *eros*, *filia*, *agape*, papa Benedikt XVI. objašnjava u prvomu dijelu svoje enciklike *Deus caritas est* (usp. br. 1-18). Zadržavajući se na obliku djelatne ljubavi ili *služenju ljubavi* (*caritas/diakonía*) naučava da je “cjelokupno djelovanje Crkve izraz ljubavi ... Ljubav je prema tome služenje koje Crkva ostvaruje da bi neprestano izlazila ususret čovjeku koji trpi ili je u potrebi, uključujući tu i materijalne potrebe”.²³ Zajedno sa slavljenjem sakramenata i navještajem Riječi temeljna zadaća Crkve je *caritas/diakonía*, tj. ljubav prema bližnjemu i potrebitima. Crkva je kao *communitas amoris* utemeljena na Trojstvu, pa je pozvana obnašati i promicati trinitarnu ljubav,²⁴ jer: “Duboka narav Crkve izražava se u trostrukoj zadaći: naviještanju Božje riječi (*kerygma-martyria*), slavljenju sakramenata (*leiturgia*), služenju ljubavi (*diakonía*). Te se zadaće uzajamno pretpostavljaju i ne mogu se razdvajati jedna od druge.”²⁵ Međutim, *tria munera* nisu samo zadaće nego konstitutivne odrednice kršćanskoga života.

U Trojstvu je upisan polazišni oblik crkvenoga rada i poslanja, i samo polazeći od njega, može se spoznati prava bit pastorala. Izvor i ‘krvotok’ crkvenoga rada je *caritas*, koji proizlazi iz Trojstva i zato nije samovoljna označnica, nego bit naravi i unutarnji izričaj crkvenoga bića. *Caritas* za Crkvu nije neka vrsta humanizma, koja se može ili ne mora činiti, nego poslanje svakog vjernika i cijele crkvene zajednice. Budući da Crkva proizlazi iz ljubavi, onda mora činiti ljubav. Stoga je činjenični pokazatelj crkvenoga rada *služenje ljubavi* (*caritas/diakonía*), jer u sebi nosi svjesnost da mu je u temelju navještaj i svjedočenje evanđelja svakomu čovjeku.²⁶

U tom vidu *caritas* nije neka usputna društvena funkcija, prilog, milostinja, suvišak materijalne pomoći niti neko izdvojeno pastoralno područje, nego bitna *kristoloska odrednica* koja Crkvu čini Crkvom, a kršćanina kršćaninom. Temeljno svojstvo kršćanske vjere je djelotvorna ljubav, kao srce evanđelja. Ljubav je ime za Boga, jer sv. Ivan reče: “Bog je ljubav” (1 Iv 4,8.16). Krist je utjelovljena ljubav, koja se daruje i biva bliska bližnjemu, koja služi (*diakonía*): “Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio” (Iv 13,34) i u tom kontekstu Crkva je Kristova službenica.

---

²³ DCE, 19.

²⁴ Usp. M. Farci, *Ecclesia de caritate*. La Chiesa “comunità d’amore” nell’enciclica *Deus caritas est*, *Rassegna di teologia*, 54 (2013.), 1., 127-141.

²⁵ DCE, 25.

²⁶ Usp. A. Čondić, *Ustani zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, CuS, Split, 2013., 110-116.

Kršćanski *caritas* je aktualizacija *Utjelovljenja*, svjedočenje i, na neki način, 'sakrament' otkupljenja. Poistovjećivanje s Isusovim riječima: "što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste" (Mt 25,40) nije puka retorika, nego ima teološki karakter, jer to "nije tek poziv na ljubav: to je stranica kristologije koja trak svjetla baca na otajstvo Krista".²⁷ Isus se poistovjećuje sa siromasima, pa ljubav prema Bogu i bližnjima postaje jedno. Prema tomu, "ako u mome životu nedostaje svaki dodir s Bogom, mogu u drugome vidjeti samo drugoga i ne uspijevam u njemu prepoznati božansku sliku. Ako pak u svojem životu ne pridajem nikakvu pažnju drugome i želim biti samo 'pobožan' i vršiti svoje 'vjerske dužnosti', i moj odnos s Bogom postat će sve neplodniji. Tada je taj odnos samo 'korektan', ali lišen ljubavi. Samo moja raspoloživost izaći će ususret svomu bližnjemu, pokazati mu ljubav, čini me također osjetljivim za Boga. Samo služenje bližnjemu otvara mi oči da mogu vidjeti ono što Bog čini za mene i kako me ljubi."²⁸

2.2. Ustroj Caritasa i crkvene strukture

Crkva je svoje zajedništvo (*koinonia/communio*) već od početka prikazivala u praktičnomu obliku (usp. Dj 4,32-37) te se karitativno služenje u pastoralu činjenično obnašalo kao uređen oblik ljubavi prema bližnjima (*diakonía*). Skupina sastavljena od sedmorice ljudi, koji nisu bili tek tehnički djelatnici nego ljudi puni mudrosti i Duha (usp. Dj 6,1-6), ugradila se u temeljne crkvene strukture, pa je dijakonija bila neodvojiva od podjeljivanja sakramenata i navješćaja evanđelja. Na tragu tog primjera svaka je kršćanska zajednica pozvana živjeti autentično zajedništvo i biti znak kršćanske ljubavi.

Crkva je tijekom povijesti postupno razvijala sustavan karitativni rad evangelizirajući društvo.²⁹ Spoznala je da *caritas*, kao temeljna

²⁷ Ivan Pavao II., Apostolsko pismo *Novo millennio ineunte* (6. I. 2006.), KS, Zagreb, 2001., 49 (dalje NMI). Usp. DCE, 12-18.

²⁸ DCE, 18.

²⁹ O povijesnomu nastanku crkvene karitativne ustanove *Caritas* te o tijeku rasta karitativne skrbi Crkve, vidi u: M. Špehar, *Caritas*, u: P. Aračić, *Jeremija, što vidiš?* (Jr 24,3). *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Diacovensia, Đakovo, 2001., 369-386. S. Baloban, *Karitativni rad Katoličke Crkve kao ishodište socijalnog rada u Hrvatskoj*, *Revija za socijalnu politiku*, 12 (2005.), 3-4, 275-385. Đ. Zalar, *Caritas – put Crkve. Kršćansko služenje svijetu*, GK, Zagreb, 2006. A. Komadina, *Povijesni razvoj crkvene skrbi za bolesnike, Služba Božja*, 54 (2013.), 3-4, 265-283. Prvi *Caritas* u Hrvatskoj ustanovljen je u Splitu 1892. godine, a zakonsko je dopuštenje dobio 1895. godine, usp. B. Radica,

kršćanska odrednica, određuje vjerski život, način crkvenosti, pastoralno planiranje te potiče kršćane da pronađu način otkrivanja i pomaganja najsiromašnijih. Ljubav je 'limfa' župne zajednice jer se Krist po utjelovljenju sjedinio sa svakim čovjekom.³⁰ Osim što je u naravi Crkve činiti *caritas*, ta "ljubav treba također biti organizirana kako bi predstavljala uređen oblik služenja".³¹

Jedna od opće prepoznatih službenih crkvenih uređenih karitativnih ustanova jest *Caritas*, koji je uspostavljen na međunarodnoj, nacionalnoj i biskupijskoj razini, a prvotna mu je zadaća probuditi svijest suodgovornosti vjernika da budu vjerodostojni svjedoci Kristove ljubavi. Nositelj različitih crkvenih karitativnih ustanova je Crkva na svim razinama. Ali, da bi se karitativni pothvati što skladnije provodili, papa je Pavao VI. je, 15. srpnja 1971., pismom *Amoris Officio*, ustanovio Papinsko vijeće *Cor unum*, koje je kao tijelo Svete Stolice odgovorno za usmjerivanje i povezivanje svih karitativnih ustanova i djelatnosti u Crkvi.

Što se tiče ostvarenja djelatne ljubavi u biskupijama, kao nasljednici apostola, odgovorni su biskupi. Međutim, s obzirom na biskupske službe, *Zakonik kanonskoga prava* u trećoj i četvrtoj knjizi govori o *munus docendi* i *munus santificandi*, ali ništa ne govori o *munus caritatis*, tj. izričito ne spominje *caritas* kao posebno područje njegova rada. Juridičku nedorečenost o odgovornosti biskupa za službu djelatne ljubavi u biskupiji nastojalo se eksplicitnije izreći u *Direktoriju za pastoralnu službu biskupa*.³² Budući da ni to nije bilo dostatno, papa je Benedikt XVI. objavio motuproprij *Intima Ecclesiae natura*, kojim "pruža cjeloviti i sveobuhvatan pravni okvir koji će poslužiti tomu da se, u osnovnim crtama, urede različiti organizirani oblici službe djelatne ljubavi u Crkvi, koja je usko povezana s dijakonalnom biti Crkve i biskupske službe".³³

Motuproprij *Intima Ecclesiae natura*, tvrdi kardinal Robert Sarah, prvotno se odnosi "na poslužiteljsku ulogu biskupa u odnosu na odgovornost pastira za crkvenu službu ljubavi".³⁴

Novi Split: monografija grada Splita od 1918-1930 godine, Hrvatska štamparija gradske štedionice, Split, 1931., 181.

³⁰ Usp. NMI, 49. GS, 22.

³¹ DCE, 20.

³² Usp. *Congregazione per i vescovi, Directorio per ili ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores* (22. II. 2004.), 194-198.

³³ Benedikt XVI., *Apostolsko pismo u obliku motuproprija o službi djelatne ljubavi Intima Ecclesiae natura* (11. XI. 2012.), KS, Zagreb, 2014., str. 6 (dalje: IEN).

³⁴ R. Sarah, *Biskup – poslužitelj djelatne ljubavi. Srce koje vidi društvene nedaće*, u: IEN, 21.

Propisi uglavnom prikazuju biskupove pastoralne dužnosti, prava i sredstva u oblikovanju 'službe', koja mu pripada kao obveza u strukturiranju povjerene mu mjesne Crkve.³⁵ U čl. 4. motuproprija izričito se kaže da biskup "ispunja svoju pastoralnu skrb za karitativno služenje u njemu povjerenoj partikularnoj Crkvi kao pastir, upravitelj i najodgovorniji za tu službu". Kao odgovoran pastir mjesne Crkve ne smije karitativni rad prepustiti spontanosti, jer je pozvan neposredno poticati inicijative i djela s ciljem služenja bližnjemu u svojoj biskupiji te u vjernicima pobuđivati revnost za djela ljubavi prema nevoljnima. Takvi pothvati zahtijevaju nadilaženje uobičajenoga crkvenog rada i promicanje integralnoga i organskoga pastoralala. Ohrabrujuće je što se u propisima motuproprija raspoznaje zadaća biskupa da, osim na biskupijskoj razini, i u župnim zajednicama osnuje ustanovu *Caritasa* ili slična tijela, koja bi trebala imati i pedagošku svrhu u sazrijevanju vjernika da „žive uzornim kršćanskim životom i svjedoče onaj odgoj srca koji potvrđuje vjeru ljubavlju djelotvornu“ (čl. 7).

3. DJELATNA LJUBAV I ŽUPNA ZAJEDNICA

Premda govor o djelatnoj ljubavi nije uvijek lako spojiv s pravnim propisima, ipak je papa Benedikt XVI., shvativši pravnu težinu, želio zakonski regulirati i posvijestiti odgovornost pastira s obzirom na organizirano karitativno poslanje u pastoralu. Unatoč pravnim odredbama praktični bi rad ostao suhoparan ako ne bi bio vidljivi izričaj djelatne ljubavi prema čovjeku, koja se hrani na evanđelju. Zato se kršćanska zajednica, ističe se u uvodu motuproprija, "ne smije ograničiti na puko prikupljanje i dijeljenje novčanih sredstava, nego uvijek mora posvećivati posebnu pozornost osobama u potrebi". *Caritas* kao ustanova koja je potekla iz krila crkvene hijerarhije, a koja je uređena i umrežena na međunarodnoj i nacionalnoj razini, da bi što učinkovitije svjedočila izvorno poslanje, trebala bi se duboko ukorijeniti u župnoj zajednici kao "krajnjem mjesnom očitovanju Crkve". Jer *caritas* potiče i osmišljava, obnavlja i ujedinjuje pastoral.

³⁵ Usp. L. Chiarinelli, *Piste di lettura teologico-pastorale del Motu Proprio "Intima Ecclesiae Natura" De caritate ministeranda, Orientamenti pastorali*, 61 (2013.), 1-2, 71-81. F. Catozzella, *Una prima lettura del m. p. "Intima Ecclesiae Natura" sul servizio della carità*, *Apollinaris*, 86 (2013.), 1, 99-123.

3.1. Uspostava župnoga *Caritasa* i obnova *pastoralna*

Očito je da Papa propisima motuproprija nadopunjuje nastale praznine, koje su se reflektirale na pastoralni mentalitet, a odnose se na tri glavna nositelja karitativnih aktivnosti: biskup, vjernici i karitativna tijela. Za učinkovitost karitativnoga rada nužna je povezanost svih tih nositelja, jer bi se u suprotnomu stvorile pastoralne pukotine koje bi mogle posve pasivizirati pastoral. Kako bi se među vjernicima produbljivala svijest o pastoralnoj suodgovornosti i duh autentične kršćanske djelatne ljubavi prema bližnjima, papa Benedikt XVI., u čl. 9 motuproprija, potiče biskupe da u svakoj župi svoje biskupije uspostave župni *Caritas* ili neke slične službe. Ako to nije moguće iz pastoralnih razloga provesti, preporučuje se uspostava zajedničke službe za više župa na nekomu području. Osim biskupa u biskupiji dužnost je župnika u župnoj zajednici nastojati oko razvitka i koordiniranja karitativnog rada. Također su dužni spriječiti da se pomoću župnih i biskupijskih struktura provode tobožnji karitativni pothvati koji odudaraju od crkvenog nauka.

Osim ustanove *Caritasa* postoje i druge karitativne inicijative, koje su plod slobodne brige vjernika u nakani da konkretnim djelima posvjedoče ljubav potrebitima.³⁶ Budući da je *Caritas* općenito prepoznat kao uređena karitativna ustanova, postavlja se pitanje što znači uspostaviti karitativnu zajednicu ili *Caritas* u župi. Zapažena je zauzetost *Caritasa* na međunarodnim i nacionalnim, pa i na biskupijskim razinama, ali, unatoč karitativnim pothvatima, ipak se u velikomu dijelu župnih zajednica *Caritas* kao ustanova nije ukorijenio niti je sustavno uređen, a kršćanska zajednica bez karitativne svijesti životno blijedi.

U navješćaju vjere i karitativnomu radu nužan je susret osoba, ali suvremena kultura predvođena sredstvima komunikacije, tendira zatvaranju u sferu privatnosti, što osiromašuje čovjeka. To je u suprotnosti s evangelizacijom i djelatnom ljubavi. Opasnost je da se, u tehnološkoj kulturi, *caritas* i župni karitativni rad poistovjete s povremenim prikupljanjem materijalnih dobara i da se time prekrije i opravda teološko-pastoralna karitativna svijest i savjest. U homogeniziranim društvenim okolnostima *Caritas* je donekle mogao jednodimenzionalno funkcionirati, ali u okolnostima društvene raslojenosti i diferencijacije traže se prikladniji oblici pastoralnoga rada, koji će prepoznati nove oblike siromaštva.

---

³⁶ Usp. S. Tejado, *Comento al Motu Proprio Intima Ecclesiae Natura, Orientamenti pastorali*, 61 (2013.), 1-2, 82-89.

Neučinkovitosti pridonosi restriktivno shvaćanje pastoralna, koji je uglavnom, predvođen pastirom kao jedinim nositeljem, sveden na sakramentalizaciju, donekle župnu katehezu, a gotovo da je izostao sustavan razvitak *Caritasa* i ustroj karitativnih zajednica.

U vidu promijenjenih društveno-kulturnih okolnosti spoznaje se poteškoća ustroja pastoralnoga rada, plana i programa prema *tria munera*. U skladu s tom pastoralnom impostacijom, samo se povremeno, u ovisnosti o društvenim zahtjevima ili nastalim nevoljama, pojavljuju karitativne akcije, dok se zanemaruje planirana, sustavna i kontinuirana višeslojna uzajamna karitativna svijest i skrb. To konkretno znači da će se, ako ne dođe makar do pokušaja obnove pastoralne svijesti, i u buduće *Caritas* svoditi samo na prikupljanje materijalnih dobara zanemarujući spoznaju novih oblika siromaštva.

Već smo u prvomu dijelu konstatirali da, osim materijalne neimaštine, postoje novi oblici siromaštva na koje karitativni odgovor u pastoralu treba biti sustavan i cjelovit, a na koje postojeći oblik pastoralna ne uspijeva prikladno odgovoriti. U tomu se naziru dublji pastoralni izazovi s kojima se treba suočavati, jer se svaki oblik pastoralna i župne zajednice ne pokazuje spremnim u konkretnom ostvarenju kršćanske solidarnosti. Uočljiv je sukob tradicionalnoga pastoralnog mentaliteta i zahtjev „znakova vremena“, što nas upućuje na, premda bolnu, žurnu obnovu župnoga pastoralna u perspektivi sudgovornosti i sudjelovanja, suradnje i sinodalnosti. Nije jednostavno nadići nataloženi mentalitet, ali vjera i ljubav ne dopuštaju pastoralno plutanje. Obnova se ne bi smjela ograničiti samo na neki usputni dekorativni dodatak nego valja uroniti u srce pastoralne zamisli kršćanske zajednice i postupno tražiti rješenja. Ako se ovom pitanju ne pristupi dubinski i strukturalno, može se dogoditi da se, manjku svijesti o društvenomu pastoralu u župama³⁷ pridruži slabljenje eklezijalno-karitativne svijesti, odnosno svijesti o djelatnoj ljubavi.³⁸

³⁷ J. Baloban, Temeljne značajke socijalnog pastoralna, u: F. E. Hoško, (ur.), *Zbornik Milana Šimunovića. Djelatna Crkva, KS/Teologija u Rijeci, Zagreb/Rijeka, 2008.*, 65-85 N. Vranješ, *Izazovi socijalnog pastoralna na području javnosti, Riječki teološki časopis*, 18 (2010.), 2, 457-461. A. Condić, *Ustani zove te*, nav. dj., 234-247.

³⁸ Usp. R. Sarah, Uvodna teološka napomena uz kolokvij o teologiji djelatne ljubavi i/ili socijalnom nauku Crkve, u: IEN, str. 53-64.

3.2. Evangelizacijsko-odgojna svrha župnoga Caritasa

Snaga kršćanstva je u solidarnosti sa siromašnima, a vrsnoća društva ne bi se smjela mjeriti samo prema bogatima, nego prvotno prema kakvoći života potrebitih. Jer *caritas* je konkretno ime za evanđelje, u čijoj je srži briga za nevoljne, pa živjeti i svjedočiti evanđelje ljubavi, obvezuje učiniti sve da se svakoj osobi navijesti evanđeoska poruka da je Bog ljubi. Da ne bi prevladala teološko-pastoralna fragmentarnost, treba ujedinjivati bogoštovne, katehetske i karitativne čine.³⁹ No Caritas se ne poistovjećuje samo s karitativnim činima, koji sociološki mogu biti uvaženi, ali ne i teološki, jer kršćanska ljubav teži stvaranju autentične kulture i solidarnosti, tj., kao svojevrsni evangelizacijski i crkveni 'krvotok', ona daje unutarnju vrsnoću pastoralu *ad intra* i *ad extra*.

Pastoral ne podnosi apstrakciju, nego je prožet operativnim i konkretnim ciljevima. Ustanova župnoga *Caritasa* prvotno nije shvaćena kao humanitarna ili crkvena organizacija na nekom teritoriju, nego kao *pastoralno tijelo* evangelizacijsko-pedagoške naravi, tj. sa zadaćom formacije kršćanskog duha i svijesti, konkretnog unaprjeđenja, međusobnog povezivanja, usmjerivanja osobnoga i zajedničkog života.⁴⁰ Jer "za Crkvu ljubav nije neka vrsta društvenog dobročinstva koje se može mirne duše prepustiti drugima, već je to dio njezine naravi i nužni izraz njezina bića".⁴¹ *Caritas* nastaje iz vjere i svoje sidrište crpi u slavljenju euharistije, u kojoj se zajednica oblikuje i u kojoj se rađa solidarnost. No, s operativnog se aspekta prvotno radi o usvajanju zajedničkoga pastoralnog modela, odnosno oblika osjetljive, osposobljene i prikladne župne zajednice u kojoj će se odvažno verificirati odluke karitativnoga rada proširenog u crkvenoj zbilji, a koji je znak zajedništva i jaka riječ vjere za potrebitoga i napuštenog čovjeka. Radi se o potrebi *pastoralnog animiranja*⁴² s nakanom osposobljavanja župne zajednice da iziđe iz same sebe, uzme ulogu misionara koji preuzima inicijativu, prepoznaje nove oblike siromaštva i prihvaća potrebite. Služba djelatne ljubavi u sebi

---

³⁹ Usp. J. Šimunović – D. K. Krešić, Caritas – nezaobilazna djelatnost župne zajednice, *Obnovljeni život*, 67 (2012.), 1, 87-105.

⁴⁰ Usp. G. Nervo, Lo specifico della Caritas, u: G. Perego (ur.), *La Chiesa della carità. Miscellanea in onore di mons. Giovanni Nervo*, EDB, Bologna, 2009., 331-342.

⁴¹ DCE, 25.

⁴² Usp. Hrvatski Caritas, *Opservatorij siromaštva i resursa s ciljem animiranja župne zajednice*, Zagreb, 2009., 139-149.

sadrži trojstveni i ekleziološki, sakramentalni i pastoralni element, što je razlikuje od "socijalne" vizije.⁴³

U skladu s tim ustanova župnoga *Caritasa* ima mnogo širi smisao od pukoga poistovjećivanja s humanističkim dijeljenjem potrebnih sredstava ili milodara,⁴⁴ odnosno izjednačivanja s pomoći izvana bez stvaranja karitativne svijesti u svakoj župnoj zajednici. Neupitna je važnost materijalnih sredstava i milodara, no da bi se *evangelizacijsko-odgojno* obilježje župnoga *Caritasa* ukorijenilo u svijesti vjernika, nužno je raditi na formaciji osoba, jer je bez zauzetih suradnika teško promicati karitativno poslanje.

Osim stvaranja evangelizacijsko-karitativne svijesti kod svih vjernika u župnoj zajednici, skrb za potrebite traži stručno osposobljene osobe na raznim životnim područjima (liječnici, nastavnici, građevinari, socijalni radnici, itd.); u suprotnome, župni *Caritas* ne može na sebe preuzeti određene zadaće. Jer na nove oblike siromaštva, koji su često posljedica postmoderne i neoliberalne koncepcije društva, treba odgovoriti stručno. No samo stručna osposobljenost ipak nije dovoljna u karitativnomu radu, jer, osim ispravne tehničke skrbi, osobe u potrebi traže i srdačnu pozornost. Djelatnicima župnoga *Caritasa* je, osim stručne osposobljenosti, nužna i duhovnost, tj. "izobrazba srca", koja se stječe u susretu s Kristom, pa će njihov rad biti odraz njihove vjere (usp. Gal 5,6), a ne tek pravna odredba. Ne smiju se inspirirati ideologijama nego istinom i vjerom, koje po ljubavi postaju djelotvorne.⁴⁵ Stoga je dragovoljstvo jedna od bitnih označnica župnoga *Caritasa*, ali ni ono se ne smije prepustiti usputnosti, nego je nužno karitativni rad uklopiti u cjeloviti pastoralni župni plan i program.

Pomoću župnih pastoralnih programa cijelu župnu zajednicu treba upoznati sa stvarnim poteškoćama ljudi u nevoljama, otvoriti duhovni i radni prostor za njih, poticati vjernike preko bogoslužnih i katehetskih susreta. Potrebno je karitativno odgajati vjernike u radu s obiteljima, djecom i mladeži produbljujući pastoralnu

⁴³ Usp. G. Dal Toso, Socijalni nauk i/ili teologija djelatne ljubavi? Pokušaj sinteze, u: IEN, str. 65-73.

⁴⁴ Usp. M. Čubelić, Kratki prikaz povijesti Caritasa nadbiskupije splitsko-makarske, *Crkva u svijetu*, 28 (1993.), 1, 94: "Ne radi se samo o prikupljanju i dijeljenju novčane ili materijalne pomoći, uz materijalnu treba se brinuti i za druge potrebe. Potrebno je raditi na svim karitativnim područjima u cilju pomaganja svih ugroženih, nemoćnih, bolesnih, hendikepiranih, osamljenih i razočaranih."

⁴⁵ Usp. DCE, 31-34.

suodgovornost. U karitativni rad treba uključivati osobe sa svih područja koje mogu pružiti stručnu pomoć, povezivati se s mjesnim društvenim skupinama (općina, vrtići, škola, bolnica, udruge, starački domovi, centar za socijalni rad, itd.) te župni plan i program umrežiti s biskupijskim i nacionalnim *Caritasom*, potičući dragovoljni rad.⁴⁶ Zbog pastoralne odgovornosti u prenošenju vjere jednostavno treba stvarati prostor, tražiti mjesta i otkrivati načine za produbljenje spoznaja, učenja i odgoja za pastoralnu dijakoniju.⁴⁷

S obzirom na smisao definicije pastora *caritas* ima trostruko značenje: izražava dubinsku narav pastoralnoga rada, čini jednu od tri temeljne crkvene odrednice i identificira specifičnu službu (*diakonia*). *Caritas* nije posljedica pastoralnoga rada, nego njegov nukleus, jezgra, konstitutivni čimbenik. On nije puka solidarnost s nemoćnima i slabima, nego se njime ističe slika autentične Crkve i župne zajednice, koja je ukorijenjena u Kristu koji ujedinjuje riječi i djela (*gestis verbisque*). Takva senzibilnost nadilazi marginalno poslanje i omogućuje da *Caritas* ne bude samo dobro organizirana sekcija nego, kao posebni izričaj Crkve, odraz sinodalnoga pastoralnog oblika prema kojemu to nije posao nekolicine osoba već poziv i poslanje svih krštenika. U skladu s tim: „Vrijeme je nove ‘maštovitosti ljubavi’ koja se ne bi proširivala samo u prostoru učinkovitosti dane pomoći, već u sposobnosti da se postane bližnjim, solidarnim s onim tko trpi, tako da gesta pomoći ne bude doživljena kao ponižavajući prilog, već kao bratsko sudioništvo u nečijemu životu. Zbog toga trebamo postupati na taj način da se siromašni u svakoj kršćanskoj zajednici osjete kao u ‘svome domu’.”⁴⁸ Uranjanjem u tu maštovitost pastoralni rad misionarsko-evangelizacijskoga duha pokreće župnu zajednicu te postaje shvaćen i učinkovit.

---

⁴⁶ Usp. N. A. Ančić – D. Šimundža (ur.), *Dragovoljstvo u Crkvi - potrebe i mogućnosti*, Caritas nadbiskupije Split/Crkva u svijetu, Split, 2005. M. Špehar, *Caritas i dragovoljni rad*, Caritas Nadbiskupije zagrebačke, Vrbovec, 2001., 17-22.

⁴⁷ Usp. K. Bopp, *Pastorale Großräume – Lernräume für eine diakonische Pastoral*, *Lebendige Seelsorge*, 62 (2011.), 6, 400-405. K. Baumann, *Caritas und Gemeinde: vom gegenseitigen Fremdeln zur Wertschätzung*, *Lebendige Seelsorge*, 62 (2011.), 412-420.

⁴⁸ NMI, 50.

3.3. Zamke i perspektiva karitativnoga rada u župnoj zajednici

Da bi u individualiziranom društveno-kulturnom okruženju uređeni *Caritas* zaživio u župnim zajednicama, treba promicati integrirani oblik pastorala produbljujući osjećaj crkvenosti i zajedništva, tj. povezanost pastira i vjernika laika. Lako se može, na temelju statističkih podataka, steći prividni dojam samo opće humanističke uspješnosti *Caritasa*, a previdjeti zamku svođenja karitativne prakse samo na rad zaposlenika *Caritasa* i na njihovo ispunjavanje obveza. Pogibeljnost župne zajednice bila bi u formalnomu očitovanju preko predstavnika i ako bi svoj doprinos pokazivala samo u ekonomskom vidu, izbjegavajući izravno i osobno uključivanje u pastoralnu i društvenu zbilju ne uočavajući nove mogućnosti u pojavi novih oblika siromaštva. Takav bi pristup usporavao, pa i dijelom osporavao širinu karitativne zauzetosti. Osim toga, postoji opasnost od hipertrofije birokratskoga aparata, koji često guši umjesto da animira polet bratske solidarnosti i važnost osobne blizine, molitve, razgovora s potrebitima, jer činovnički mentalitet dubinski umrtvljuje *Caritas*.⁴⁹

Autentičan pastoral zauzetoga *caritasa* stvara se u kontekstu organskoga pastoralna i na temelju budne, žive crkvene zajednice prožete misionarsko-evangelizacijskom spoznajom. No, s jedne strane, gubitkom kritičkoga i proročkoga glasa *Caritas* može skliznuti u uslužnost, a s druge strane uporište u zajednici očituje uzajamnost koja nije programirana, nego je znak suodgovornosti i komunikativnoga susreta. U sociološkoj predodžbi sve to može pridonijeti pozitivnoj recepciji Crkve, a s teološko-pastoralnoga vida negativnoj, jer bi se Crkva mogla promatrati kao neka agencija za društvene usluge na terenu. Ali, isto tako, ako bi se zajednica usmjerila na samoodržanje ili samozalaganje, onda bi to bio autoreferencijalni oblik koji bi urušavao *Caritas*. Smisao *caritasa*, često gubi na svojoj izvornosti, te ga se svodi na milodar ili milostinju i na taj način ustanova *Caritasa* poprima samo tonalitet praktičnosti, a zapušta se vertikalno uporište te ograničuje djelatno područje. Premda je nužno karitativnim

⁴⁹ Usp. Š. Marasović, *Demos ante portas. Crkva u Hrvatskoj pred demokratskim izazovima*, Crkva u svijetu, Split, 2002., 304: "Bez stanovitog stupnja institucionalizacije on, naime, gubi mogućnost šireg i učinkovitog djelovanja – tj. postaje jednostavno nemoguć! – dok prenatlaženom institucionalizacijom i s njom usko povezanom centralizacijom, ljubav gubi svoju bitnu, personalnu dimenziju, osobito onu teološki prozirnu, i svodi se na apersonalnu, uvelike birokratiziranu organizaciju za pružanje socijalne pomoći, analognu u svemu onima na profanoj društvenoj razini."

radom, u etičkoj perspektivi, potaknuti društveno-političke i kulturne sustave na stvaranje pravednijega i osjetljivijega društva za potrebite,⁵⁰ ipak postoji opasnost da se Crkva promatra samo u društvenoj službi, tj. da ona sama preuzima inicijative s obzirom na probleme i neočekivane događaje, a ne kao ona koja izvire ili se animira iz *caritasa*. Promicati takvu predodžbu Crkve značilo bi nesposobnost oblikovanja teološke spoznaje u teološko-pastoralnoj perspektivi, tj. radilo bi se o deduktivizmu koji apstrahira od biti crkvene zajednice. Kršćanska se zajednica, međutim, ne smije promatrati kao neka prigodna, zamjenska služba ili svojevrсни pribor u pastoralu, nego kao suodgovorna i bitna.

Integriranje djelatne ljubavi u bit crkvenoga rada otežava tradicionalna podjela triju područja koja su se smatrala temeljnima (*tria munera*). Žurni zahtjev za artikulacijom specifičnih zadataka i odgovornosti širokoga spektra pastoralna pretežito se kreće ne u vidu priželjkivanoga organskog pastoralna, nego u vidu organizacijskoga. Takvi pastoralni pristupi ili sheme skloni su zapostavljanju izvornog karaktera *caritasa* i očitovanju uskrsne bezgranične ljubavi, gdje se odjek riječi i svjedočenja ljubavi smatraju samo komplementarnim aspektima, a ne konstitutivnim. U vidu konstitutivnosti crkvenoga rada ne radi se samo o tomu da se potvrdi ljubav kao ona koja prožima crkveni rad, nego je nužno spoznati da izlaganje zajednice ili pojedinca u konkretnomu obnašanju ljubavi nije luksuz, a još manje zloraba, nego djelovanje iz vjernosti svojem pozivu i poslanju.⁵¹

Prema tomu, u smislu sekularizacije i tehnološkoga napretka, prva crta prikladnijega poimanja djelatne ljubavi je vjerske, teološko-pastoralne naravi, tj. svjedočenje Boga u brizi za cjelovitoga čovjeka, u poslanju cijele zajednice i produbljivanju uzajamne komunikacije. Činjenica je da postoje siromaštvo i siromasi, i da bi se govorilo o *preferencijalnoj ljubavi*, svi oni trebaju biti sudionici župne zajednice i drugih ustanova. Ako siromasi ne idu u crkvu i u crkvene strukture, zajednica bi trebala izići iz sebe i poći k njima i tako očitovati misionarsku perspektivu *Caritasa*. Siromasi kao preferencijalni pastoralni izbor nisu tek odredište socijalne pomoći

---

⁵⁰ Usp. F. Viola, *Non c'è carità senza giustizia, non c'è giustizia senza carità*, u: Razni autori, *Carità globale. Commento alla Caritas in veritate*, Libreria Editrice Vaticana, Pomezia (Rm), 2009., 63-77.

⁵¹ Usp. S. Lanza, *Convertire Giona. Pastorale come progetto*, OCD, Roma, 2005., 206-220. Isti, *Carità come Vangelo*, Cantagalli, Siena 2001., 3-15. G. Pasini, *Significato ecclesiale e sociale dell'opzione preferenziale per i poveri*, u: *Carità come Vangelo*, nav. dj., 183-195.

nego su i nositelji vrjednota u poticanju zajednice na putu nove evangelizacije. Djelatna ljubav u konačnici pokazuje svoju toplinu u pomoći siromasima da ostvare pravo na ljudsko dostojanstvo kroz život, rad, izobrazbu, zdravlje, boravak, obitelj, itd.

ZAKLJUČAK

U suvremeno doba materijalističke navezanosti i suzdržanih međuljudskih odnosa pomisao na *Caritas* gotovo se i nehotice svodi na neku profesionalnu organizaciju nalik "hitnoj pomoći". Međutim, djakonija nije povlastica samo nekih ustanova, jer ljubav prema bližnjemu izvire iz ljubavi prema Bogu te je prvotna zadaća svakog vjernika i svake crkvene zajednice. U tom je smislu *caritas* prvenstvo nove evangelizacije. Premda je djelatna ljubav zajednička svim vjernicima, ipak je u suvremenom okruženju nužna čvrsta i učinkovita struktura, koja će ujedinjivati zamisli i pothvate. Crkva se ne može osloboditi služenja ljubavi kao ustrojenoga rada vjernika, a crkvene karitativne ustanove, kako tvrdi papa Benedikt XVI., njezin su *opus proprium*, tj. prirodna zadaća, u kojima Crkva ne bi smjela djelovati usputno, nego planski i sustavno, s izravnom odgovornošću. U skladu s uređenom strukturom u prvoj kršćanskoj zajednici i današnja Crkva uređuje ustanovu *Caritas*, koja bi, osim na općoj razini, trebala biti duboko ukorijenjena i sustavno ustrojena u župnim zajednicama.

Da bi, s teološko-pastoralnoga vida, djelatna ljubav zaživjela na svim razinama, nužno je prikladno postaviti pastoralni rad, jer tradicionalni izgled župne zajednice nije u stanju učinkovito percipirati nove oblike siromaštva i izazove nove evangelizacije. Isto tako, nužno je uskladiti pastoral djelatne ljubavi i pastoralni rad u cjelini. Ako ta uskladba zakaže, upitna je pastoralna učinkovitost na svim razinama. U župnim zajednicama bitni su zauzeti vjernici laici i volonteri, koji će predano tražiti potrebite i siromašne osobe i pomagati im. Prije svega nužan je *cjeloviti kršćanski odgoj* svih vjernika za karitativni duh i dobrovoljni rad, a to znači da u župi treba sustavno i planski raditi sa svim uzrastima, ujedinjujući evangelizaciju i djela ljubavi. Ta sinkronizacija širi pastoralne vidike.

Osim biskupa na mjesnoj razini, bitno mjesto imaju župnici, jer oni su po svojoj pastirskoj službi pozvani, u župi kao zajednici zajednica, oblikovati karitativne zajednice i razvijati karitativni rad. O njihovim pastoralnim prosudbama i spoznajama umnogomu zavisi postavka pastoralnoga i karitativnoga rada. Međutim,

vjernici laici su, osobito katehete, kvasac tih pothvata, pa je nužno započeti karitativno djelovati u župnoj zajednici, postupno stvarati razne karitativne programe te u zajedništvu s mjesnom Crkvom formirati i umrežavati karitativna tijela koja će trajno i planski osmišljavati *Caritas* u župnoj zajednici te djelatnu ljubav držati kao svoju konstitutivnu dimenziju. Te i mnoge druge pothvate treba poduzeti, prepoznavati nove oblike siromaštva i pomoći potrebitima, na što potiče papa Franjo, koji u svojoj pobudnici *Evangelii gaudium*, u br. 187. veli: "Svi kršćanski vjernici i sve zajednice pozvani su biti Božje oruđe za oslobođenje i promicanje siromašnih tako da se oni mogu potpuno uključiti u društvo."

ACTIVE LOVE AND NEW EVANGELIZATION IN THE PASTORAL WORK

Summary

Integrity and systematic quality of pastoral work arise from the Christian faith and responsibility, which does not tolerate a separate and superficial approach to the church mission in the world. To separate active love (charity) from proclamation of the Word would be a lack of understanding of the Gospel message and identification with ideology, which would diminish human dignity and deepen the social insensitivity for the needy. In the first part of the work the author analyses the concept of poverty, points to its new forms and to the essence of charity. Then he emphasizes the relationship of the institution of *Caritas* and evangelization in terms of a person, and on the basis of church documents he stresses the importance of structure and organization of *Caritas*, i.e. the "organized love" in pastoral work. In the third part he refers to the establishment of *Caritas* in parishes recognizing the need for pastoral renewal in order to realize evangelical meaning of Christian *caritas* in caring for the needy.

Key words: *Caritas, active love (charity), evangelization, pastoral, poverty, parish caritas.*